HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a treia)

21 februarie 2013*

„Cetățenia Uniunii — Libera circulație a lucrătorilor — Principiul egalității de tratament — Articolul 45 alineatul (2) TFUE — Regulamentul (CEE) nr. 1612/68 — Articolul 7 alineatul (2) — Directiva 2004/38/CE — Articolul 24 alineatele (1) și (2) — Derogare de la principiul egalității de tratament în privința ajutoarelor pentru studii constând în burse de studiu sau împrumuturi — Cetățean al Uniunii care studiază într-un stat membru gazdă — Activitate salariată anterioară și posterioară începerii studiilor — Obiectivul principal al persoanei interesate la intrarea pe teritoriul statului membru gazdă — Incidență asupra calificării sale drept lucrător și asupra dreptului său la o bursă de studiu”

În cauza C-46/12,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Ankenævnet for Statens Uddannelsesstøtte (Danemarca), prin decizia din 24 ianuarie 2012, primită de Curte la 26 ianuarie 2012, în procedura

L. N.

împotriva

Styrelsen for Videregående Uddannelser og Uddannelsesstøtte,

CURTEA (Camera a treia),

compusă din domnul M. Ilešič, președinte de cameră, domnii E. Jarašiūnas și A. Ó Caoimh (raportor), doamna C. Toader și domnul C. G. Fernlund, judecători,

avocat general: domnul Y. Bot,

grefier: doamna C. Strömholm, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 28 noiembrie 2012,

luând în considerare observațiile prezentate:

— pentru guvernul danez, de V. Pasternak Jørgensen și de C. Thorning, în calitate de agenți;

— pentru guvernul norvegian, de E. Leonhardsen, de M. Emberland și de B. Gabrielsen, în calitate de agenți;

— pentru Comisia Europeană, de D. Roussanov și de C. Barslev, în calitate de agenți,

* Limba de procedură: daneza.

având în vedere decizia de judecare a cauzei fără concluzii, luată după ascultarea avocatului general,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 7 alineatul (1) litera (c) și a articolului 24 alineatul (2) din Directiva 2004/38/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 29 aprilie 2004 privind dreptul la liberă circulație și ședere pe teritoriul statelor membre pentru cetățenii Uniunii și membrii familiilor acestora, de modificare a Regulamentului (CEE) nr. 1612/68 și de abrogare a Directivelor 64/221/CEE, 68/360/CEE, 72/194/CEE, 73/148/CEE, 75/34/CEE, 75/35/CEE, 90/364/CEE, 90/365/CEE și 93/96/CEE (JO L 158, p. 77, Ediție specială, 05/vol. 7, p. 56).

2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între domnul N., pe de o parte, și Styrelsen for Videregående Uddannelser og Uddannelsesstøtte (Direcția pentru învățământ superior și sprijin pentru educație, denumită în continuare „VUS”), pe de altă parte, cu privire la refuzul acesteia din urmă de a-i acorda un ajutor pentru studii.

Cadrul juridic

Reglementarea Uniunii

Regulamentul (CEE) nr. 1612/68

3 Potrivit articolului 7 din Regulamentul (CEE) nr. 1612/68 al Consiliului din 15 octombrie 1968 privind libera circulație a lucrătorilor în cadrul Comunității (JO L 257, p. 2, Ediție specială, 05/vol. 1, p. 11):

„(1) Lucrătorul resortisant al unui stat membru nu poate fi tratat diferit, pe teritoriul celorlalte state membre, față de lucrătorii naționali, pe criterii de cetățenie, în ceea ce privește condițiile de încadrare în muncă și de muncă și, în special, în ceea ce privește remunerarea, concedierea și, în cazul în care rămâne fără un loc de muncă, reintegrarea profesională și reangajarea.

(2) Acesta beneficiază de aceleași avantaje sociale și fiscale ca și lucrătorii naționali.

[…]”

Directiva 2004/38

4 Potrivit considerentelor (1), (3), (10), (20) și (21) ale Directivei 2004/38:

„(1) Cetățenia Uniunii conferă fiecărui cetățean al Uniunii un drept fundamental și individual la liberă circulație și ședere pe teritoriul statelor membre, sub rezerva limitărilor și condițiilor prevăzute de tratat și a măsurilor adoptate în scopul aplicării acestuia.

[…]

(3) Cetățenia Uniunii ar trebui să constituie statutul fundamental al resortisanților din statele membre, dacă aceștia își exercită dreptul la liberă circulație și ședere. Este, așadar, necesar să se codifice și să se revizuiască instrumentele comunitare existente care tratează în mod separat

lucrătorii care desfășoară activități salariate, cei care desfășoară activități independente, precum și studenții și alte persoane inactive, în scopul simplificării și întăririi dreptului la liberă circulație și ședere pentru toți cetățenii Uniunii.

[…]

(10) În același timp, persoanele care își exercită dreptul de ședere nu trebuie să devină o sarcină excesivă pentru sistemul de asistență socială din statul membru gazdă în timpul unei perioade inițiale de ședere. Prin urmare, dreptul de ședere pentru cetățenii Uniunii și membrii familiilor acestora ar trebui să facă obiectul anumitor condiții, dacă perioadele de ședere depășesc trei luni.

[…]

(20) În conformitate cu interzicerea discriminării pe criteriul cetățeniei, toți cetățenii Uniunii și membrii familiilor acestora care locuiesc într-un stat membru în temeiul prezentei directive ar trebui să beneficieze, în statul membru respectiv, de un tratament egal cu cel al resortisanților în materiile cărora li se aplică tratatul, sub rezerva dispozițiilor speciale care sunt prevăzute în mod expres de tratat și de dreptul derivat.

(21) Cu toate acestea, ar trebui ca statul membru gazdă să fie liber să decidă dacă înțelege să acorde asistență socială în cursul primelor trei luni de ședere, sau pe o perioadă mai lungă în cazul persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă, altor persoane decât cele care desfășoară activități salariate sau activități independente, persoanelor care își păstrează acest statut și membrilor familiilor acestora sau dacă va acorda acestor persoane burse pe durata studiilor, inclusiv a formării profesionale, înainte ca acestea să primească dreptul de ședere permanentă.”

5 Articolul 3 alineatul (1) din Directiva 2004/38 prevede că această directivă se aplică oricărui cetățean al Uniunii care se deplasează sau are reședința într-un alt stat membru decât cel al cărui resortisant este.

6 Articolul 7 alineatele (1) și (3) din Directiva 2004/38 are următorul cuprins:

„(1) Toți cetățenii Uniunii au dreptul de ședere pe teritoriul altui stat membru pentru o perioadă mai mare de trei luni în cazurile în care:

(a) sunt lucrători care desfășoară activități salariate sau activități independente în statul membru gazdă sau

(b) dispun de suficiente resurse pentru ei și pentru membrii familiilor lor, astfel încât să nu devină o sarcină pentru sistemul de asistență socială al statului membru gazdă în cursul șederii și dețin asigurări medicale complete în statul membru gazdă sau

(c)

— sunt înscriși într-o instituție privată sau publică, acreditată sau finanțată de către statul membru gazdă pe baza legislației sau practicilor sale administrative, cu scopul principal de a urma studii, inclusiv de formare profesională, și

— dețin asigurări medicale complete în statul membru gazdă și asigură autoritatea națională competentă, printr-o declarație sau o altă procedură echivalentă la propria alegere, că posedă suficiente resurse pentru ei înșiși și pentru membrii de familie, astfel încât să nu devină o povară pentru sistemul de asistență socială al statului membru gazdă în timpul perioadei de ședere […]

[…]

(3) În sensul alineatului (1) litera (a), un cetățean al Uniunii care nu mai desfășoară o activitate salariată sau o activitate independentă își menține statutul de lucrător salariat sau de lucrător care desfășoară o activitate independentă în următoarele condiții:

[…]

(d) începe un stagiu de formare profesională. Cu excepția cazului în care se află în șomaj involuntar, menținerea statutului de lucrător presupune ca pregătirea să aibă legătură cu activitatea profesională anterioară."

7 Articolul 24 din Directiva 2004/38, intitulat „Egalitatea de tratament", are următorul cuprins:

„(1) Sub rezerva dispozițiilor speciale prevăzute expres de tratat și de dreptul derivat, orice cetățean al Uniunii care, în temeiul prezentei directive, își are reședința pe teritoriul statului membru gazdă se bucură de egalitate de tratament în raport cu resortisanții statului membru respectiv în domeniul de aplicare al tratatului. Beneficiul acestui drept se extinde asupra membrilor de familie care nu au cetățenia unui stat membru și care au dreptul de ședere sau dreptul de ședere permanentă.

(2) Prin derogare de la dispozițiile alineatului (1), statul membru gazdă nu este obligat să acorde dreptul la prestații de asistență socială în timpul primelor trei luni de ședere sau, după caz, în timpul perioadei mai lungi prevăzute la articolul 14 alineatul (4) litera (b) și nici nu este obligat ca, înainte de dobândirea dreptului de ședere permanentă, să acorde ajutoare pentru studii, inclusiv pentru formare profesională, constând în burse de studiu sau împrumuturi, altor persoane decât lucrătorii care desfășoară activități salariate sau independente, persoanelor care își mențin acest statut și membrilor familiilor acestora."

Reglementarea daneză

8 Articolul 2bis alineatele 2 și 4 din versiunea consolidată a Legii nr. 661 din 29 iunie 2009 privind ajutorul de stat pentru studii (*Folketingstidende* 2005/2006 L 95, supliment A, p. 2854) are următorul cuprins:

„[…]

2. Persoanele care urmează studii și care sunt cetățeni ai Uniunii sau resortisanți ai Spațiului Economic European [(SEE)] și membrii familiilor acestora pot primi ajutor de stat pentru a studia în Danemarca și în străinătate în condițiile stabilite de dreptul [Uniunii] și de Acordul privind SEE. Cetățenii statelor membre ale Uniunii și ai statelor din cadrul SEE care nu au, în Danemarca, statutul de lucrători care desfășoară activități salariate sau de lucrători care desfășoară activități independente și membrii familiilor acestora nu au dreptul la ajutor pentru studii decât după cinci ani de ședere în Danemarca. […]

[…]

4. Ministerul Educației poate adopta norme de reglementare a dreptului cetățenilor străini de a primi ajutor pentru a studia în Danemarca sau în străinătate."

9 Articolul 2bis alineatul 2 din versiunea consolidată a Legii nr. 661 a fost pus în aplicare prin articolul 67 din Decretul nr. 455 din 8 iunie 2009 privind ajutorul de stat pentru studii (Bekendtgørelse nr 455 af 8. juni 2009 om statens uddannelsesstøtte). Acest articol 67 are următorul cuprins:

„Cetățeanul [Uniunii] care are, în Danemarca, statutul de lucrător care desfășoară activități salariate sau de lucrător care desfășoară activități independente potrivit normelor dreptului Uniunii Europene poate primi ajutor pentru a studia în Danemarca sau în străinătate în aceleași condiții cu un cetățean danez. Se consideră totodată că noțiunea «lucrător care desfășoară activități salariate» sau «lucrător care desfășoară activități independente» în sensul normelor dreptului [Uniunii] include și cetățeanul Uniunii care a avut anterior, în Danemarca, statutul de lucrător care desfășoară activități salariate sau de lucrător care desfășoară activități independente, atunci când există o legătură de esență și temporală între studii și activitatea anterioară desfășurată în Danemarca, precum și persoana aflată în șomaj în mod involuntar care, din motive de sănătate sau pentru cauze structurale pe piața muncii, are nevoie de reconversie pentru angajarea într-un domeniu care nu are o legătură de esență și temporală cu activitatea desfășurată anterior în Danemarca.”

10 Potrivit articolului 3 din Decretul nr. 474 din 12 mai 2011 privind dreptul de ședere al cetățenilor străini cărora li se aplică normele Uniunii Europene [Bekendtgørelse nr 474 af 12. maj 2011 om ophold i Danmark for udlændinge, der er omfattet af Den Europæiske Unions regler (EU-opholdsbekendtgørelsen)]:

„1. Cetățeanul Uniunii care are, în Danemarca, statutul de lucrător care desfășoară activități salariate sau de lucrător care desfășoară activități independente, inclusiv prestator de servicii, are drept de ședere pe teritoriul danez pentru o perioadă mai îndelungată decât cea de trei luni prevăzută la articolul 2 alineatul 1 din Legea privind străinii.

2. Cetățeanul Uniunii care a îndeplinit anterior condițiile prevăzute la alineatul 1, dar care nu mai desfășoară o activitate profesională, își menține statutul de lucrător care desfășoară activități salariate sau de lucrător care desfășoară activități independente dacă:

1) se află în incapacitate temporară de a munci, ca rezultat al unei boli sau al unui accident;

2) este înregistrat în mod corespunzător ca fiind în șomaj involuntar după ce a fost angajat o perioadă mai mare de un an și s-a înregistrat ca persoană care caută de lucru la serviciul competent de ocupare a forței de muncă;

3) este înregistrat în mod corespunzător ca fiind în șomaj involuntar după expirarea unui contract de muncă pe durată determinată cu o durată mai mică de un an și s-a înregistrat ca persoană care caută de lucru la serviciul competent de ocupare a forței de muncă;

4) în cursul ultimelor 12 luni și-a pierdut în mod involuntar locul de muncă și este înregistrat în mod corespunzător sau nu mai are, în mod involuntar, statutul de lucrător care desfășoară activități independente și s-a înregistrat ca persoană care caută de lucru la un serviciu de ocupare a forței de muncă sau

5) efectuează o formare profesională care are legătură cu activitatea profesională desfășurată anterior sau se află în șomaj involuntar și începe orice tip de formare profesională.

3. Cetățeanul Uniunii care îndeplinește condițiile prevăzute la alineatul 2 punctele 3 și 4 își menține statutul de lucrător care desfășoară activități salariate sau de lucrător care desfășoară activități independente timp de șase luni.

4. Cetățeanul Uniunii care a intrat în Danemarca pentru a-și căuta un loc de muncă are drept de ședere în calitate de persoană care caută de lucru pentru o perioadă de șase luni de la data la care a intrat pe teritoriul țării. După expirarea acestui termen, persoana respectivă are drept de ședere în calitate de persoană care caută de lucru atât timp cât poate dovedi că se află în continuare în căutarea unui loc de muncă și că are perspective reale de angajare."

Litigiul principal și întrebarea preliminară

11 Domnul N., cetățean al Uniunii a cărui naționalitate nu a fost menționată de instanța de trimitere, a intrat în Danemarca la 6 iunie 2009.

12 La 10 iunie 2009, domnului N. i s-a propus un loc de muncă cu normă întreagă într-o societate internațională de comerț cu ridicata.

13 La 29 iunie 2009, administrația publică regională i-a eliberat un certificat de înregistrare ca lucrător care desfășoară activități salariate, în temeiul articolului 3 din Decretul nr. 474.

14 Din dosar reiese că domnul N. solicitase admiterea sa la Copenhagen Business School (denumită în continuare „CBS") înainte de 15 martie 2009, data limită de înscriere, deci anterior intrării sale pe teritoriul danez.

15 La 10 august 2009, domnul N. a solicitat ajutor pentru studii începând cu luna septembrie a anului 2009.

16 La 10 septembrie 2009, domnul N. și-a început studiile la CBS. Ca urmare, domnul N. a demisionat din postul deținut în cadrul societății de comerț cu ridicata, dar a desfășurat în continuare o altă activitate salariată, cu normă redusă.

17 La 27 octombrie 2009, VUS l-a informat pe domnul N. că i-a fost respinsă cererea de ajutor pentru studii.

18 La 30 octombrie 2009, domnul N. a sesizat Ankenævnet for Statens Uddannelsesstøtte cu o acțiune împotriva acestei decizii, invocând statutul său de „lucrător" în sensul articolului 45 TFUE și dreptul la ajutor pentru studii.

19 La 7 decembrie 2009, VUS a solicitat administrației publice regionale să îi comunice dacă domnul N. îndeplinea criteriile pentru a fi considerat lucrător în sensul articolului 45 TFUE. Inițial, administrația respectivă a precizat, prin scrisoarea din 11 decembrie 2009, că domnul N. trebuia considerat „lucrător" pentru perioada cuprinsă între 29 iunie 2009 și 10 septembrie 2009. Ulterior, prin scrisoarea din 12 aprilie 2010, aceasta a modificat temeiul dreptului de ședere al domnului N., care a trecut de la statutul de lucrător la cel de persoană aflată la studii, pentru motivul că persoana interesată intrase în Danemarca cu scopul principal de a urma studii.

20 Prin scrisoarea din 28 septembrie 2010, VUS a înaintat cauza instanței de trimitere. În scrisoarea menționată, aceasta a arătat că, în vederea examinării cauzei prin prisma elementelor de probă, era necesar să se țină seama de faptul că domnul N. intrase în Danemarca cu scopul principal de a urma studii, întrucât solicitase să fie admis la CBS înainte de a veni în acest stat membru și își începuse studiile la puțin timp după aceea. În consecință, potrivit VUS, domnul N. nu îndeplinea condițiile necesare pentru a putea fi considerat lucrător.

21 La 31 august 2011, instanța de trimitere a contactat VUS și i-a solicitat să precizeze dacă domnului N. îi era aplicabilă noțiunea „lucrător” în sensul dreptului Uniunii. În același timp, instanța respectivă a invitat VUS să se adreseze administrației publice regionale pentru a clarifica același aspect. VUS a arătat că, în opinia sa, nu exista niciun motiv pentru a pune sub semnul întrebării decizia anterioară a administrației publice regionale cu privire la temeiul ședерii domnului N.

22 Instanța de trimitere apreciază că articolul 7 alineatul (1) litera (c) și articolul 24 alineatul (2) din Directiva 2004/38 trebuie interpretate în sensul că o persoană considerată ca aflată la studii nu are dreptul la o bursă de studiu chiar dacă poate fi calificată în egală măsură drept „lucrător”. Această instanță consideră important faptul că articolul 7 alineatul (1) litera (c) din directiva menționată definește persoana aflată la studii drept persoana care este înscrisă într-o instituție privată sau publică „cu scopul principal de a urma studii”.

23 În aceste împrejurări, Ankenævnet for Statens Uddannelsesstøtte a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„Articolul 7 alineatul (1) litera (c) din Directiva 2004/38 […] coroborat cu articolul 24 alineatul (2) din directiva menționată trebuie interpretat în sensul că, atunci când un stat membru apreciază dacă o persoană trebuie considerată lucrător care beneficiază de ajutor pentru studii, acest stat (statul membru gazdă) poate lua în considerare faptul că persoana a intrat pe teritoriul său cu scopul principal de a urma studii, cu consecința că statul membru gazdă nu este obligat să îi acorde ajutorul, potrivit articolului 24 alineatul (2) menționat mai sus?”

Cu privire la întrebarea preliminară

24 Prin intermediul întrebării formulate, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă articolul 7 alineatul (1) litera (c) și articolul 24 alineatul (2) din Directiva 2004/38 trebuie interpretate în sensul că cetățeanului Uniunii care urmează studii într-un stat membru gazdă și desfășoară în paralel în statul respectiv o activitate salariată i se pot refuza ajutoarele pentru studii acordate resortisanților acelui stat membru în condițiile în care a intrat pe teritoriul statului în cauză cu intenția principală de a urma studii.

25 Cu titlu introductiv, trebuie arătat că articolul 20 alineatul (1) TFUE conferă statutul de cetățean al Uniunii oricărei persoane care are cetățenia unui stat membru.

26 Atât persoanele aflate la studii care provin din alte state membre decât statul membru gazdă și care își urmează studiile în acesta din urmă, cât și resortisanții statelor membre care au calitatea de „lucrător” în sensul articolului 45 TFUE beneficiază de statutul menționat, întrucât au cetățenia unui stat membru.

27 Astfel cum Curtea a statuat în mai multe rânduri, statutul de cetățean al Uniunii are vocație de a fi statutul fundamental al resortisanților statelor membre, ceea ce le permite acelor resortisanți care se găsesc în aceeași situație să obțină, în domeniul de aplicare *ratione materiae* al Tratatului FUE, același tratament juridic independent de cetățenia acestora și sub rezerva excepțiilor expres prevăzute în această privință (Hotărârea din 20 septembrie 2001, Grzelczyk, C-184/99, Rec., p. I-6193, punctul 31, și Hotărârea din 11 iulie 2002, D’Hoop, C-224/98, Rec., p. I-6191, punctul 28).

28 Prin urmare, orice cetățean al Uniunii se poate prevala de interdicția de discriminare pe motiv de cetățenie sau naționalitate, prevăzută la articolul 18 TFUE și precizată în alte dispoziții ale tratatului și la articolul 24 din Directiva 2004/38, în toate situațiile care se încadrează în domeniul de aplicare *ratione materiae* al dreptului Uniunii. Aceste situații cuprind printre altele exercitarea libertăților fundamentale garantate în special de articolul 45 TFUE și situațiile care țin de exercitarea libertății de circulație și de ședere pe teritoriul statelor membre, conferită de articolul 21 TFUE (a se vedea în

special Hotărârea din 12 mai 1998, Martínez Sala, C-85/96, Rec., p. I-2691, punctul 63, Hotărârea Grzelczyk, citată anterior, punctele 32 și 33, Hotărârea din 15 martie 2005, Bidar, C-209/03, Rec., p. I-2119, punctele 32 și 33, precum și Hotărârea din 4 octombrie 2012, Comisia/Austria, C-75/11, punctul 39).

29 Nicio dispoziție din tratat nu permite să se considere că, în cazul în care persoanele aflate la studii care au calitatea de cetățeni ai Uniunii se deplasează în alt stat membru pentru a efectua anumite studii sunt private de drepturile conferite de tratat cetățenilor Uniunii, inclusiv de drepturile conferite acestor cetățeni în cazul în care desfășoară activități salariate în statul membru gazdă (a se vedea în acest sens Hotărârile citate anterior Grzelczyk, punctul 35, și Bidar, punctul 34).

30 Rezultă că un cetățean al Uniunii care își urmează studiile într-un stat membru gazdă sau care desfășoară o activitate salariată în acest stat și beneficiază de calitatea de „lucrător” în sensul articolului 45 TFUE se poate prevala de dreptul, consacrat la articolele 18 TFUE, 21 TFUE și/sau 45 TFUE, de circulație și de ședere liberă pe teritoriul statului membru gazdă fără a fi supus unor discriminări directe sau indirecte pe motivul cetățeniei sale.

31 Atât guvernul danez, cât și guvernul norvegian susțin însă că dispozițiile coroborate ale articolului 7 alineatul (1) litera (c) și ale articolului 24 alineatul (2) din Directiva 2004/38 trebuie interpretate în sensul că cetățeanul Uniunii care studiază cu normă întreagă într-un stat membru gazdă și care a intrat pe teritoriul statului membru respectiv în acest scop poate fi exclus de la beneficiul ajutorului pentru studii în primii cinci ani ai șederii sale, chiar dacă desfășoară o activitate cu normă redusă în paralel cu studiile.

32 În această privință, trebuie amintit că articolul 24 alineatul (2) din Directiva 2004/38 prevede că un stat membru nu este obligat ca, înainte de dobândirea dreptului de ședere permanentă, să acorde ajutoare pentru studii, inclusiv pentru formare profesională, constând în burse de studiu sau împrumuturi, altor persoane decât lucrătorii care desfășoară activități salariate sau independente, persoanelor care își mențin acest statut și membrilor familiilor acestora.

33 Fiind o derogare de la principiul egalității de tratament prevăzut la articolul 18 TFUE, în raport cu care articolul 24 alineatul (1) din Directiva 2004/38 constituie numai o expresie specifică, alineatul (2) al acestui articol 24 trebuie interpretat, potrivit jurisprudenței Curții, în mod strict și în conformitate cu dispozițiile tratatului, inclusiv cu cele referitoare la cetățenia Uniunii și la libera circulație a lucrătorilor (a se vedea în acest sens Hotărârea din 4 iunie 2009, Vatsouras și Koupatantze, C-22/08 și C-23/08, Rep., p. I-4585, punctul 44, și Hotărârea Comisia/Austria, citată anterior, punctele 54 și 56).

34 Potrivit informațiilor de care dispune Curtea, ajutorul solicitat de domnul N. reprezintă un ajutor pentru studii constând într-o bursă de studiu. Acest ajutor poate intra, așadar, sub incidența derogării de la principiul egalității de tratament prevăzute la articolul 24 alineatul (2) din Directiva 2004/38.

35 Cu toate acestea, astfel cum reiese foarte clar din modul de redactare a acestei din urmă dispoziții, o asemenea derogare nu este opozabilă nici persoanelor care au dobândit dreptul de ședere permanentă, nici „lucrători[lor] care desfășoară activități salariate sau independente, persoanelor care își mențin acest statut și membrilor familiilor acestora”.

36 Deși este adevărat că articolul 7 alineatul (1) litera (c) din Directiva 2004/38 prevede că un cetățean al Uniunii are dreptul de ședere pe teritoriul altui stat membru pentru o perioadă mai mare de trei luni dacă este înscris „într-o instituție privată sau publică” în sensul acestei dispoziții „cu scopul principal de a urma studii”, din această din urmă precizare nu rezultă însă că cetățeanul Uniunii care îndeplinește condițiile menționate este, prin aceasta, privat în mod automat de statutul său de „lucrător” în sensul articolului 45 TFUE.

37 Din decizia de trimitere, precum și din observațiile prezentate Curții reiese că domnul N. a desfășurat o activitate salariată cu normă întreagă după venirea sa pe teritoriul statului membru gazdă și că, din momentul în care și-a început studiile, a urmat o activitate salariată cu normă redusă.

38 De asemenea, din dosar rezultă că ajutorul pentru studii i-a fost refuzat pentru motivul că intrase pe teritoriul acestui stat membru cu intenția principală de a urma studii, obiectivul ședерii sale în Danemarca fiind, așadar, potrivit autorităților naționale competente, de natură să îl priveze de statutul de „lucrător” în sensul articolului 45 TFUE.

39 Trebuie amintit însă că, potrivit unei jurisprudențe constante, noțiunea „lucrător” în sensul articolului 45 TFUE are o semnificație autonomă proprie dreptului Uniunii și nu trebuie interpretată restrictiv (a se vedea în acest sens în special Hotărârea din 3 iulie 1986, Lawrie-Blum, 66/85, Rec., p. 2121, punctul 16, Hotărârea din 21 iunie 1988, Brown, 197/86, Rec., p. 3205, punctul 21, Hotărârea din 26 februarie 1992, Bernini, C-3/90, Rec., p. I-1071, punctul 14, și Hotărârea din 6 noiembrie 2003, Ninni-Orasche, C-413/01, Rec., p. I-13187, punctul 23).

40 În plus, această noțiune trebuie definită potrivit unor criterii obiective care caracterizează raportul de muncă, ținându-se cont de drepturile și de obligațiile persoanelor implicate. Caracteristica esențială a raportului de muncă o constituie împrejurarea că o persoană îndeplinește, într-o anumită perioadă, pentru o altă persoană și sub îndrumarea acesteia, prestații în schimbul cărora primește o remunerație (a se vedea Hotărârile Lawrie-Blum, punctul 17, Ninni-Orasche, punctul 24, precum și Vatsouras și Kouptantze, punctul 26, citate anterior).

41 Nivelul limitat al remunerației menționate, originea resurselor pentru finanțarea acesteia din urmă, productivitatea mai mult sau mai puțin ridicată a persoanei interesate ori faptul că aceasta nu desfășoară decât un număr redus de ore de muncă pe săptămână nu exclud ca o persoană să fie recunoscută drept „lucrător” în sensul articolului 45 TFUE (a se vedea în acest sens Hotărârea Lawrie-Blum, citată anterior, punctul 21, Hotărârea din 31 mai 1989, Bettray, 344/87, Rec., p. 1621, punctul 15, și Hotărârea Bernini, citată anterior, punctul 16).

42 Cu toate acestea, pentru a fi calificată drept „lucrător”, o persoană trebuie să desfășoare activități reale și efective, cu excepția activităților care sunt atât de reduse încât apar ca fiind pur marginale și accesorii (a se vedea în special Hotărârea din 23 martie 1982, Levin, 53/81, Rec., p. 1035, punctul 17, și Hotărârea Vatsouras și Koupatantze, citată anterior, punctul 26 și jurisprudența citată).

43 În cadrul verificării acestei condiții, instanța de trimitere trebuie să se întemeieze pe criterii obiective și să evalueze în ansamblu toate împrejurările cauzei care au legătură cu natura atât a activităților în discuție, cât și a raportului de muncă în cauză (Hotărârea Ninni-Orasche, citată anterior, punctul 27).

44 Analiza tuturor elementelor care caracterizează un raport de muncă în scopul de a aprecia dacă activitatea salariată desfășurată de domnul N. anterior și ulterior începerii studiilor avea un caracter real și efectiv și, prin urmare, dacă acesta avea calitatea de lucrător este, așadar, de competența instanței de trimitere. Astfel, aceasta este singura care cunoaște în mod direct situația de fapt din cauza principală și elementele care caracterizează raporturile de muncă ale reclamantului din litigiul principal și, în acest fel, se află în poziția cea mai potrivită pentru a efectua verificările necesare.

45 Întrucât decizia de trimitere nu conține nicio informație de natură să ridice îndoieli în privința faptului că raporturile de muncă dintre domnul N. și angajatorii săi prezentau caracteristicile unui raport de muncă enunțate la punctul 40 din prezenta hotărâre, revine în special instanței de trimitere sarcina de a verifica dacă activitățile salariate ale reclamantului din litigiul principal nu sunt reduse până la punctul la care să fie asimilate unor activități pur marginale și accesorii.

46 În ceea ce privește argumentul guvernelor danez și norvegian potrivit căruia intenția reclamantului din litigiul principal la intrarea pe teritoriul danez de a urma studii în această țară îl privează de calitatea de „lucrător” în sensul articolului 45 TFUE, este suficient să se amintească faptul că, pentru a evalua dacă un loc de muncă poate conferi statutul de lucrător în sensul acestei dispoziții, elementele referitoare la comportamentul persoanei interesate anterior și ulterior perioadei de încadrare în muncă sunt lipsite de pertinență în stabilirea calității de lucrător în sensul dispoziției respective. Astfel, asemenea elemente nu prezintă nicio legătură cu criteriile obiective enunțate în jurisprudența amintită la punctul 40 din prezenta hotărâre (Hotărârea Ninni-Orasche, citată anterior, punctul 28).

47 În această privință, trebuie subliniat că definiția noțiunii „lucrător” în sensul articolului 45 TFUE exprimă cerința, inerentă însuși principiului liberei circulații a lucrătorilor, ca avantajele pe care dreptul Uniunii le conferă în temeiul acestei libertăți să poată fi invocate numai de persoanele care desfășoară în mod real sau care doresc în mod serios să desfășoare o activitate salariată. Aceasta nu presupune însă ca beneficiul libertății menționate să poată fi subordonat scopurilor urmărite de un resortisant al unui stat membru prin solicitarea intrării și a șederii pe teritoriul unui stat membru gazdă, cu condiția ca acesta să desfășoare pe teritoriul respectiv o activitate reală și efectivă. Odată îndeplinită această condiție, intențiile care l-au putut determina pe lucrător să caute un loc de muncă în statul membru în discuție sunt irelevante și nu trebuie luate în considerare (a se vedea în acest sens Hotărârea Levin, citată anterior, punctele 21 și 22, și Hotărârea din 23 septembrie 2003, Akrich, C-109/01, Rec., p. I-9607, punctul 55).

48 În cazul în care instanța de trimitere ar decide că domnul N. trebuie considerat „lucrător” în sensul articolului 45 TFUE, trebuie să se constate că refuzul acordării unui ajutor de studii acestui cetățean al Uniunii încalcă dreptul la egalitate de tratament de care cetățeanul beneficiază în calitatea sa de lucrător.

49 Astfel, cetățeanul Uniunii care își exercită dreptul la libera circulație a lucrătorilor garantat de articolul 45 TFUE beneficiază în statul membru gazdă, conform articolului 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1612/68, de aceleași avantaje sociale ca și lucrătorii naționali.

50 Or, Curtea a statuat deja că ajutorul pentru studii constituie un avantaj social în sensul articolului 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1612/68 (a se vedea Hotărârea din 21 iunie 1988, Lair, 39/86, Rec., p. 3161, punctele 23 și 24, și Hotărârea Bernini, citată anterior, punctul 23).

51 Având în vedere cele ce precedă, trebuie să se răspundă la întrebarea adresată că articolul 7 alineatul (1) litera (c) și articolul 24 alineatul (2) din Directiva 2004/38 trebuie interpretate în sensul că cetățeanului Uniunii care urmează studii într-un stat membru gazdă și desfășoară în paralel în statul respectiv o activitate salariată reală și efectivă de natură să îi confere calitatea de „lucrător” în sensul articolului 45 TFUE nu i se pot refuza ajutoarele pentru studii acordate resortisanților statului membru în cauză. Revine instanței de trimitere sarcina de a efectua verificările de fapt necesare pentru a aprecia dacă activitățile salariate ale reclamantului din litigiul principal sunt suficiente pentru a-i conferi această calitate. Împrejurarea că persoana interesată a intrat pe teritoriul statului membru gazdă cu intenția principală de a urma studii în acel stat nu are relevanță pentru a stabili dacă persoana în cauză are calitatea de „lucrător” în sensul articolului 45 TFUE și, prin urmare, dacă are dreptul la ajutoarele respective în aceleași condiții cu un resortisant al statului membru gazdă, conform articolului 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1612/68.

Cu privire la cheltuielile de judecată

52 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a treia) declară:

Articolul 7 alineatul (1) litera (c) și articolul 24 alineatul (2) din Directiva 2004/38/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 29 aprilie 2004 privind dreptul la liberă circulație și ședere pe teritoriul statelor membre pentru cetățenii Uniunii și membrii familiilor acestora, de modificare a Regulamentului (CEE) nr. 1612/68 și de abrogare a Directivelor 64/221/CEE, 68/360/CEE, 72/194/CEE, 73/148/CEE, 75/34/CEE, 75/35/CEE, 90/364/CEE, 90/365/CEE și 93/96/CEE trebuie interpretate în sensul că cetățeanului Uniunii care urmează studii într-un stat membru gazdă și care desfășoară în paralel în statul respectiv o activitate salariată reală și efectivă de natură să îi confere calitatea de „lucrător” în sensul articolului 45 TFUE nu i se pot refuza ajutoarele pentru studii acordate resortisanților statului membru în cauză. Revine instanței de trimitere sarcina de a efectua verificările de fapt necesare pentru a aprecia dacă activitățile salariate ale reclamantului din litigiul principal sunt suficiente pentru a-i conferi această calitate. Împrejurarea că persoana interesată a intrat pe teritoriul statului membru gazdă cu intenția principală de a urma studii în acel stat nu are relevanță pentru a stabili dacă persoana în cauză are calitatea de „lucrător” în sensul articolului 45 TFUE și, prin urmare, dacă are dreptul la ajutoarele respective în aceleași condiții cu un resortisant al statului membru gazdă, conform articolului 7 alineatul (2) din Regulamentul (CEE) nr. 1612/68 al Consiliului din 15 octombrie 1968 privind libera circulație a lucrătorilor în cadrul Comunității.

Semnături